

ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ ΔΙΚΑΙΟΧΡΗΣΗΣ (FRANCHISING) ΚΑΙ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ

Χρήσιμες Πληροφορίες - Ερωτήσεις και Απαντήσεις

▶ Τι είναι οι συμφωνίες δικαιοχρήσης (franchising);

Οι συμφωνίες δικαιοχρήσης (franchising) αφορούν την προώθηση και πώληση προϊόντων ή/και υπηρεσιών, με βάση συγκεκριμένη επιχειρηματική μέθοδο που παραχωρείται από τον δικαιούχο της μεθόδου με ότι αυτή περιλαμβάνει (εφεξής «δικαιοπάροχο») στον εφαρμοστή αυτής (εφεξής «δικαιοδόχο»). Η επιχειρηματική αυτή μέθοδος περιλαμβάνει, ιδίως, την παραχώρηση άδειας εκμετάλλευσης εμπορικών σημάτων, διακριτικών τίτλων και τεχνογνωσίας, καθώς και την παροχή εμπορικής ή/και τεχνικής συνδρομής στο Δικαιοδόχο κατά τη διάρκεια της σύμβασης.

Οι εν λόγω συμφωνίες βασίζονται στη στενή και συνεχή συνεργασία μεταξύ των δύο (δικαιοπάροχου και δικαιοδόχου) και επιτρέπουν στον πρώτο να δημιουργήσει ένα ομοιόμορφο δίκτυο για τη διανομή των προϊόντων του (με συγκριτικά περιορισμένες επενδύσεις).

▶ Ποια είναι τα βασικά χαρακτηριστικά ενός συστήματος δικαιοχρήσης και ποιες οι υποχρεώσεις των συμβαλλομένων μερών;

Βασική υποχρέωση του δικαιοδόχου είναι να προωθήσει τις πωλήσεις των προϊόντων του συστήματος, σύμφωνα με τη μέθοδο marketing του δικαιοπάροχου. Η μέθοδος αυτή περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, επιμέρους υποχρεώσεις που αφορούν στη μέθοδο και στον τρόπο διεξαγωγής των πωλήσεων, στη διαμόρφωση του καταστήματος και στη διαφήμιση, ώστε να διασφαλίζονται με ομοιόμορφο τρόπο η ταυτότητα και η φήμη του δικτύου δικαιοχρήσης. Ειδικότερα:

- Ο δικαιοπάροχος παραχωρεί στον δικαιοδόχο την άδεια εκμετάλλευσης του πακέτου δικαιοχρήσης (χρήση σήματος, άδεια εκμετάλλευσης τεχνογνωσίας ή διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, επωνυμίας ή διακριτικού τίτλου, κλπ).
- Ο δικαιοπάροχος παρέχει, παράλληλα, εμπορική ή τεχνική συνδρομή στον δικαιοδόχο κατά τη διάρκεια της μεταξύ τους συμφωνίας. Στο πλαίσιο αυτό, ο δικαιοπάροχος οφείλει να εντάξει την επιχείρηση του Δικαιοδόχου στο σύστημά του, δηλαδή να του παράσχει πληροφορίες και τεχνική υποστήριξη σχετικά με τον τρόπο προώθησης και πώλησης των προϊόντων ή/και υπηρεσιών που αποτελούν αντικείμενο της δικαιοχρήσης, τον τρόπο διαμόρφωσης του καταστήματος, τα εμπορικά και βιομηχανικά μυστικά, την εκπαίδευση του προσωπικού κ.α.
- Η άδεια εκμετάλλευσης του πακέτου δικαιοχρήσης, καθώς και η εμπορική/τεχνική συνδρομή είναι τα συστατικά στοιχεία της επιχειρηματικής μεθόδου που αποτελεί και το αντικείμενο της δικαιοχρήσης.

Από την άλλη πλευρά, ο δικαιοδόχος έχει, συνήθως, τη βασική υποχρέωση να καταβάλει δικαιώματα / αμοιβή στον δικαιοπάροχο για τη χρήση της συγκεκριμένης αυτής επιχειρηματικής μεθόδου.

▶ Πως αντιμετωπίζονται οι συμφωνίες δικαιοχρήσης (franchising) στο δίκαιο του ελεύθερου ανταγωνισμού;

Οι συμφωνίες δικαιοχρήσης φέρουν τα χαρακτηριστικά κάθετης συμφωνίας μεταξύ επιχειρήσεων, αφού ρυθμίζουν την πώληση και αγορά προϊόντων/υπηρεσιών μεταξύ επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε διαφορετικά επίπεδα της εφοδιαστικής αλυσίδας (π.χ. χονδρεμπόριο, λιανεμπόριο). Στο βαθμό που οι συμφωνίες αυτές περιλαμβάνουν περιορισμούς αναφορικά με τα προϊόντα/υπηρεσίες που διατίθενται, ελέγχονται ως προς τη συμβατότητά τους με τους κανόνες ελεύθερου ανταγωνισμού, με τον ίδιο τρόπο όπως και όλες οι κάθετες συμφωνίες.

▶ Τι είδους περιορισμούς περιλαμβάνουν οι συμφωνίες δικαιοχρήσης;

Οι συμβάσεις δικαιοχρήσης περιέχουν συνήθως - εκτός από τις προβλέψεις για τα στοιχεία της επιχειρηματικής μεθόδου που μεταβιβάζονται στον δικαιοδόχο - και συνδυασμό διαφόρων κάθετων περιορισμών αναφορικά με τα προϊόντα που διανέμονται. Πιο συγκεκριμένα, περιλαμβάνουν, συνήθως, ένα συνδυασμό επιλεκτικής διανομής ή/και υποχρέωσης μη άσκησης ανταγωνισμού σε σχέση με τα προϊόντα/υπηρεσίες που διατίθενται ή/και αποκλειστικής διανομής (ή ηπιότερων μορφών τους).

▶ **Πότε δημιουργεί πρόβλημα στον ανταγωνισμό ένα σύστημα δικαιόχρησης;**

Ένα σύστημα δικαιόχρησης δεν θίγει αυτό καθαυτό τον ανταγωνισμό. Εξετάζονται, όμως, κατά περίπτωση, οι όροι λειτουργίας του και κυρίως τυχόν περιοριστικοί όροι που αποτυπώνονται στη συμφωνία μεταξύ των μερών. Συνήθως, όροι αναγκαίοι για τη διαφύλαξη της κοινής ταυτότητας και φήμης του δικτύου δικαιόχρησης είναι θεμιτοί και δικαιολογημένοι. Ωστόσο, άλλοι περιορισμοί ιδιαίτερης σοβαρότητας (π.χ. καθορισμός τιμών μεταπώλησης) δεν δικαιολογούνται και συνιστούν παραβάσεις του δικαίου ανταγωνισμού.

▶ **Με βάση ποιούς κανόνες αξιολογούνται οι συμφωνίες δικαιόχρησης υπό το πρίσμα του δικαίου ανταγωνισμού;**

Οι εθνικοί και ενωσιακοί κανόνες για την προστασία του ανταγωνισμού θεσπίζουν τεκμήριο νομιμότητας για τις κάθετες συμφωνίες, συμπεριλαμβανομένων των συμφωνιών δικαιόχρησης, το οποίο ισχύει όταν το μερίδιο αγοράς του δικαιοπαρόχου-προμηθευτή ή του δικαιοδόχου-αγοραστή στην εκάστοτε σχετική αγορά δεν υπερβαίνει το όριο του 30%. Απαραίτητη, ωστόσο, προϋπόθεση για την εφαρμογή του ευεργετήματος αυτού είναι η απουσία, ανεξαρτήτως ποσοστού, περιοριστικών όρων που θεωρούνται ιδιαίτερα βλαπτικοί για τον ανταγωνισμό (περιορισμοί ιδιαίτερης σοβαρότητας).

Οι βασικοί κανόνες για την αξιολόγηση των συμφωνιών δικαιόχρησης υπό το πρίσμα του δικαίου ανταγωνισμού αποτυπώνονται στον Κανονισμό (ΕΕ) 330/2010¹ και στις ερμηνευτικές κατευθυντήριες γραμμές για τους κάθετους περιορισμούς που έχει εκδώσει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή², τα οποία και εφαρμόζονται, παράλληλα με το ελληνικό δίκαιο, από την Ελληνική Επιτροπή Ανταγωνισμού.

▶ **Με ποιο τρόπο παρεμβαίνει η Επιτροπή Ανταγωνισμού;**

Η Επιτροπή Ανταγωνισμού έχει παρέμβει μετά από καταγγελίες, αλλά και αυτεπαγγέλτως, σε υποθέσεις συστημάτων δικαιόχρησης και έχει εξετάσει τις συμβατικές ρήτρες αλλά και εν γένει τους όρους λειτουργίας των συστημάτων αυτών. Με τρεις σημαντικές αποφάσεις της (υποθέσεις DIA, CARREFOUR και ΓΕΡΜΑΝΟΣ)³, αποσαφήνισε το πεδίο εφαρμογής των εθνικών και ενωσιακών κανόνων ανταγωνισμού (άρθρα 1 του Ν. 3959/2011 και 101 ΣΛΕΕ) και επέβαλε υψηλά πρόστιμα συνολικού ύψους περίπου 23 εκ. ευρώ στις εμπλεκόμενες επιχειρήσεις για παραβάσεις των κανόνων αυτών. Οι αποφάσεις αυτές της Επιτροπής, οι οποίες και επικυρώθηκαν στην ουσία τους από το Διοικητικό Εφετείων Αθηνών (κατόπιν προσφυγών που είχαν ασκήσει οι εμπλεκόμενες επιχειρήσεις), παρέχουν στις επιχειρήσεις χρήσιμες πληροφορίες σχετικά με την αξιολόγηση των συμφωνιών δικαιόχρησης υπό το πρίσμα του δικαίου ανταγωνισμού, και ειδικότερα για τους συμβατικούς όρους που μπορεί να θεωρηθούν προβληματικοί.

▶ **Επιτρέπεται ο καθορισμός της τιμολογιακής πολιτικής του Δικαιοδόχου από τον Δικαιοπάροχο;**

Ο καθορισμός της τιμολογιακής πολιτικής του δικαιοδόχου από τον δικαιοπάροχο (άμεσος ή έμμεσος καθορισμός τιμών μεταπώλησης) συνιστά πρόδηλο περιορισμό του ανταγωνισμού και, ως εκ τούτου, εξ αντικειμένου παράβαση που επισύρει κυρώσεις σύμφωνα με το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο.

Ενίοτε, οι συμφωνίες δικαιόχρησης εμπεριέχουν συμβατικούς όρους για την υποχρέωση των Δικαιοδόχων να ακολουθούν, όχι μόνο τις οργανωτικές αρχές του συστήματος δικαιόχρησης, αλλά και την εν γένει εμπορική πολιτική του συστήματος δικαιόχρησης, και ειδικότερα την τιμολογιακή πολιτική που καθορίζει ο δικαιοπάροχος (μέσω επιβολής παγίου ή ελάχιστου επιπέδου τιμής μεταπώλησης των προϊόντων της συμφωνίας). Οι συμβατικοί αυτοί όροι μπορεί να είναι παραβατικοί.

Και τούτο, διότι οι δικαιοδόχοι, ως ανεξάρτητοι επιχειρηματίες, φέρουν τους εμπορικούς ή χρηματοοικονομικούς κινδύνους

1 Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 330/2010 της Επιτροπής, της 20ής Απριλίου 2010, για την εφαρμογή του άρθρου 101 παράγραφος 3 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε ορισμένες κατηγορίες κάθετων συμφωνιών και εναρμονισμένων πρακτικών, ΕΕ αριθ. L 102 της 23.04.2010 σ. 1.

2 Βλ. Ανακοίνωση της Επιτροπής – Κατευθυντήριες γραμμές για τους κάθετους περιορισμούς, ΕΕ C 291, 13/10/2000 σελ. 1, σημεία 1-7 (εφεξής και «κατευθυντήριες γραμμές για τους κάθετους περιορισμούς»), και στη σχετική νομολογία που παραπέμπει. Βλ. επίσης, επικαιροποιημένες κατευθυντήριες γραμμές για τους κάθετους περιορισμούς, ΕΕ C 130, 19/5/2010, σελ. 1 (εφεξής και «νέες κατευθυντήριες γραμμές για τους κάθετους περιορισμούς»).

3 Αποφάσεις της Επιτροπής υπ' αριθ. 395/VI/2008, 495/VI/2010 και 580/VIII/2013, οι οποίες είναι αναρτημένες στον ιστότοπο της ΕΑ (www.epant.gr)

από τη δραστηριοποίησή τους στην αγορά. Δικαιούνται, ως εκ τούτου, να έχουν την ελευθερία να καθορίζουν τις βασικές τουλάχιστον παραμέτρους της εμπορικής τους πολιτικής, ακόμη και στην περίπτωση ενός δικτύου δικαιοχρήσης με τη στενή και συνεχή συνεργασία μεταξύ δικαιοπάροχου και δικαιοδόχου που αυτή συνεπάγεται.

Ωστόσο, κατ' εξαίρεση, ο καθορισμός τιμών μεταπώλησης μπορεί να είναι αναγκαίος για τη διοργάνωση, σε ένα σύστημα δικαιοχρήσης, μιας συντονισμένης εκστρατείας χαμηλών τιμών σύντομης συνολικής διάρκειας (2 έως 6 εβδομάδων), και ως εκ τούτου να κριθεί συμβατός με τους κανόνες ανταγωνισμού.

▶ **Ποιοι είναι οι έμμεσοι τρόποι καθορισμού και ελέγχου εφαρμογής της τιμολογιακής πολιτικής του Δικαιοδόχου;**

Σε περίπτωση συμβατικών όρων που ενέχουν απευθείας καθορισμό τιμών μεταπώλησης, ο περιορισμός του ανταγωνισμού είναι εμφανής. Ωστόσο, ο καθορισμός των τιμών μεταπώλησης μπορεί, επίσης, να επιτευχθεί και με έμμεσο τρόπο. Τέτοια παραδείγματα είναι, μεταξύ άλλων, :

- Ο καθορισμός περιθωρίου κέρδους δικαιοδόχου
- Ο καθορισμός ανωτάτου επιπέδου έκπτωσης που μπορεί να χορηγήσει ο δικαιοδόχος από ένα καθορισμένο επίπεδο τιμών
- Η εξάρτηση χορήγησης από το δικαιοπάροχο εκπτώσεων ή επιστροφής δαπανών προώθησης από την τήρηση συγκεκριμένου επιπέδου τιμών
- Η σύνδεση της καθορισμένης τιμής μεταπώλησης με τις τιμές μεταπώλησης των ανταγωνιστών
- Η επιβολή κυρώσεων, καθυστέρηση ή αναβολή παραδόσεων προϊόντων από τον δικαιοπάροχο
- Η καταγγελία συμβάσεων σε συνάρτηση με την τήρηση συγκεκριμένου επιπέδου τιμών

▶ **Επιτρέπεται ο ορισμός προτεινόμενων ή/και ανώτατων τιμών;**

Συμβατικοί όροι που προβλέπουν την παροχή στον δικαιοδόχο από τον δικαιοπάροχο καταλόγου συνιστώμενων/προτεινόμενων ή ανώτατων τιμών είναι, καταρχάς, συμβατοί με το δίκαιο του ανταγωνισμού.

Ωστόσο, πρέπει να αποφεύγεται η δέσμευση των δικαιοδόχων για την τήρηση των προτεινόμενων αυτών τιμών. Συναφώς, δεν πρέπει να χρησιμοποιούνται από τον δικαιοπάροχο έμμεσοι τρόποι ή μέτρα (π.χ. απειλή ή επιβολή κυρώσεων, εκπτώσεις και άλλα χρηματικά κίνητρα), ώστε οι προτεινόμενες ή ανώτατες αυτές τιμές να λειτουργούν στην πράξη ως καθορισμένες τιμές μεταπώλησης. Επίσης, στην περίπτωση που ο δικαιοπάροχος έχει ισχυρή θέση στην αγορά, υπάρχει κίνδυνος οι προτεινόμενες ή ανώτατες τιμές να λειτουργούν ως εστιακό σημείο για τους περισσότερους μεταπωλητές, οδηγώντας τελικά στην ομοιομορφη εφαρμογή αυτού του επιπέδου τιμών.

Παράλληλα, εάν χρησιμοποιείται λογισμικό σύστημα εμπορικής διαχείρισης εντός του δικτύου δικαιοχρήσης, η διαχείριση τιμών από το δικαιοδόχο πρέπει να είναι τεχνητά δυνατή, και όχι υπέρμετρα δυσχερής ή/και χρονοβόρα στην πράξη. Στο πλαίσιο αυτό, είναι, επίσης, χρήσιμο στα εγχειρίδια χρήσης και εκπαίδευσης των δικαιοδόχων να υπάρχει σαφής πρόβλεψη για τη δυνατότητα αλλαγής των τιμών στο λογισμικό αυτό σύστημα και να είναι ευχερής η παροχή εκπτώσεων σε ποσοστό επί των συνολικών αγορών, ιδίως σε εμπορικές επιχειρήσεις που γίνονται μαζικές αγορές προϊόντων. Σε γενικές γραμμές, πρέπει να αποφεύγονται πρακτικές που επιτείνουν τη διαρθρωτική ακαμψία των τιμών.

▶ **Επιτρέπεται ο περιορισμός των αμοιβαίων προμηθειών μεταξύ δικαιοδόχων ενός συστήματος δικαιοχρήσης;**

Ο περιορισμός αμοιβαίων προμηθειών μεταξύ εξουσιοδοτημένων διανομέων στο πλαίσιο ενός συστήματος επιλεκτικής διανομής θεωρείται ιδιαίτερα σοβαρός περιορισμός του ανταγωνισμού. Οι επιλεγμένοι δικαιοδόχοι πρέπει να παραμένουν ελεύθεροι να προμηθεύονται τα συμβατικά προϊόντα από άλλους εξουσιοδοτημένους διανομείς του δικτύου, οι οποίοι δραστηριοποιούνται, είτε στο ίδιο, είτε σε διαφορετικό επίπεδο του εμπορίου. Επομένως, η επιλεκτική διανομή δεν μπορεί να συνδυαστεί με κάθετους περιορισμούς που αποσκοπούν στο να εξαναγκάσουν δικαιοδόχους να προμηθεύονται τα συμβατικά προϊόντα αποκλειστικά από συγκεκριμένη πηγή, για παράδειγμα, υποχρέωση αποκλειστικής προμήθειας από τον δικαιοπάροχο.

Αντιστρόφως, ο δικαιοπάροχος μπορεί να απαγορεύει στους δικαιοδόχους που συμμετέχουν στο σύστημα να πωλούν σε άλ-

λους μη εξουσιοδοτημένους διανομείς, δηλαδή, σε μεταπωλητές που δεν συμμετέχουν στο δίκτυο.

Με άλλα λόγια, στις περιπτώσεις που ένα σύστημα δικαιόχρησης λειτουργεί ως δίκτυο επιλεκτικής διανομής, γεγονός που συμβαίνει κατά κανόνα, πρέπει επιτρέπεται στον δικαιοδόχο να προμηθεύεται προϊόντα και από άλλα μέλη του δικτύου δικαιόχρησης και σε οποιαδήποτε τιμή ήθελε συμφωνηθεί μεταξύ τους.

▶ **Επιτρέπεται η θέσπιση υποχρέωσης μη ανταγωνισμού του Δικαιοδόχου μετά τη λήξη της σύμβασης με τον Δικαιοπάροχο;**

Συμβατικοί όροι περί υποχρέωσης μη ανταγωνισμού μετά τη λήξη της σύμβασης δικαιόχρησης είναι καταρχάς θεμιτοί και δικαιολογημένοι, προκειμένου ιδίως να προστατευθεί η τεχνογνωσία και τα λοιπά στοιχεία διανοητικής ιδιοκτησίας του δικαιοπαρόχου εν γένει. Ωστόσο, ελέγχονται ως προς τη χρονική διάρκεια και το εύρος τους με βάση τους κανόνες ανταγωνισμού, ώστε να μην θεσπίζονται υπέρμετροι περιορισμοί. Κατά κανόνα, τέτοιοι περιορισμοί είναι συμβατοί με τους κανόνες ανταγωνισμού για εύλογο χρονικό διάστημα μετά τη λήξη της σύμβασης (1 έτος) και εφόσον η γεωγραφική περιοχή που καταλαμβάνει η υποχρέωση μη ανταγωνισμού τελεί σε αντιστοιχία με την περιοχή δραστηριοποίησης του δικαιοδόχου κατά τη διάρκεια της σύμβασης.

▶ **Ποιο το όφελος τήρησης των κανόνων δικαίου ελεύθερου ανταγωνισμού στις συμβάσεις δικαιόχρησης;**

Η τήρηση των κανόνων περί προστασίας του ελεύθερου ανταγωνισμού κατά τον σχεδιασμό και την υλοποίηση ενός συστήματος δικαιόχρησης διασφαλίζει τον ενδοσηματικό ανταγωνισμό και αμβλύνει το ενδεχόμενο διακριτικής μεταχείρισης από τον δικαιοπάροχο έναντι των δικαιοδόχων.

Στόχος, η βελτίωση της παροχής προϊόντων/υπηρεσιών και η αποκόμιση οφέλους από τους καταναλωτές.

▶ **Τι πρέπει να κάνω αν είμαι Δικαιοπάροχος;**

Πρέπει να μεριμνήσω ώστε το πλαίσιο λειτουργίας συστήματος δικαιόχρησης που διαθέτω να είναι συμβατό με τους κανόνες προστασίας του ελεύθερου ανταγωνισμού, και ειδικότερα να μην περιλαμβάνει συμβατικούς όρους που παραβιάζουν, αμέσως ή εμμέσως, τους κανόνες αυτούς.

Σε διαφορετική περίπτωση, εφόσον διαπιστωθούν παραβατικοί συμβατικοί όροι ή/και πρακτικές, μπορεί να επιβληθούν σημαντικά διοικητικά πρόστιμα από την Επιτροπή Ανταγωνισμού, ενώ τα πολιτικά δικαστήρια μπορεί, επίσης, να επιδικάσουν αστικές αποζημιώσεις στους δικαιούχους για τη ζημία που προκάλεσαν οι δικαιοπάροχοι από τις διαπιστωθείσες αυτές παραβάσεις.

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2016

Οι πληροφορίες που περιλαμβάνονται στο παρόν ενημερωτικό φυλλάδιο είναι μόνο για γενική καθοδήγηση και ενημέρωση των επιχειρήσεων και του κοινού στις περιπτώσεις συμβάσεων δικαιόχρησης. Δεν προκαταλαμβάνουν και δεν δεσμεύουν την κρίση της Επιτροπής Ανταγωνισμού σε συγκεκριμένη υπόθεση, ούτε και συνιστούν νομική ή επαγγελματική συμβουλή. Στην περίπτωση που αντιμετωπίζουν κοινό και επικειρήσεις οποιοδήποτε από τα προαναφερόμενα νομικά ζητήματα, πρέπει να μεριμνούν ώστε να λαμβάνουν επαγγελματική συμβουλή.